

Yunanistan Göçmenleri Denizin Ortasına Bırakıyor – ve Avrupa Buna Göz Yumuyor

Yazar: Rosa Vasilaki

Çeviren: Oğuzcan Karabulut

Orijinal metin: <https://www.jacobinmag.com/2020/08/greece-migrants-turkey-border-non-refoulement-refugees>

Bu ayki raporlar, Yunan otoritelerinin en az 1072 göçmeni denizin ortasına iterek küllüstür can sallarında ve lastik botlarda nasıl kendi kaderine terk ettiğini gösterdi. Bu ölüm saçan politika, uluslararası hukukun büyük bir ihlali – buna rağmen, sertleşen bir göçmen-karşıtı atmosferle karşı karşıya olan diğer Avrupa hükümetleri sessiz kalmaya devam ediyor.

14 Ağustos günü New York Times gazetesi Yunan Hükümeti'nin göçmenleri ve sığınmacıları sınırlarından uzak tutmak için kullandığı yasadışı tedbirleri belgeleyen bir rapor yayımladı. Hayatta kalanlarla, üç bağımsız gözlemciyle, Türk Sahil Güvenliğiyle ve iki araştırmacıyla yapılan röportajların yer aldığı makalede 1072 sığınmacının, başlarının çaresine bakmak üzere denize geri itildikleri iddia edildi. En az 31 ayrı geri itme vakasında, göçmenler can salı içerisinde denizin ortasına bırakıldı ya da Yunan yetkilileri tarafından motorları bozulan botlarının içerisinde denizde sürüklenmeye terkedildiler.

İnsan hayatı için arz ettikleri tehlikenin yanı sıra, bu eylemler, bu tarz geri itmeleri yasaklayan, “geri-göndermeme (non-refoulement)” ilkesiyle çelişir ve uluslararası hukuk bağlamında yasadışıdır. 2019 seçimindeki zaferinden önce, sağ görüşlü Yeni Demokrasi partisi göçmenlere yönelik böyle bir “sert” yaklaşımı taahhüt etmişti. Fakat medyada geniş yer kaplayan son “geri itmelerin” ardından Yunan Hükümeti yasadışılık suçlamalarını reddetmeye yöneldi.

İlk olarak, bir bildiri yayınlayan, göç ve sığınma bakanı Notis Mitarakis “Yunanistan’ın sert fakat adil bir göç politikası sürdürdüğünü” ve uluslararası hukuk bağlamındaki tüm zorunluluklara bağlı kaldıklarını iddia etti. Mitarakis, Türk Sahil Güvenlik güçlerinin bu husustaki iddialarının güvenilirliğini sorgularken, “Türkiye’de yaşayan sığınmacılar tarafından yapılan görüşmelerin Türkiye’de onların hayatına yönelik bir risk tehdidi olduğuna dair bir kanıt sunmadığını ve bu nedenle sığınmacı statüsü aramadıklarını” ekledi. Benzer şekilde, 22 Ağustosta CNN’e röportaj veren başbakan Kyriakos Mitsotakis, Yunanistan’ın yanlış bilgilendirme kampanyasının kurbanı olduğunu belirterek bunun Türkiye’nin “göç konusunu bir silah aracı haline getirme” çabalarının parçası olduğunu öne sürdü.

Gerçekte görünen o ki, Yunan yetkililerinin göçmenleri geri ittiğine ve alıkoyduğuna dair son yıllarda ortada dolaşan suçlamalar fazlasıyla doğru. Fakat Marttan beri meydana gelen olaylar neticesinde, Türkiye’nin Yunanistan ile kara sınırını açacağını ilan etmesi ve binlerce insanın iki ülke arasında mahsur kalması üzerine bu yasadışı pratikler Yunanistan’ın kara ve deniz sınırları boyunca sistematik hale geldi. Bu hamlelerin mümkün olması gerçeği hatta diğer Avrupa Birliği ülkeleri tarafından hoş görülmesi, göçmenlere karşı olan düşmanlığın Yunanistan ve Avrupa kıtasında nasıl normalleştiğinin ciddi bir göstergesi.

GERİ İTME

Uluslararası hukukta, “geri göndermeme” ilkesi, kişilerin, işkenceye, vahşi, insanlık dışı ve onur kırıcı muameleye ya da cezalandırmaya maruz kaldıkları ve telafisi mümkün olmayan zarara uğradıkları ülkeye geri gönderilmemelerini garanti eder. Bu ilke, aralarında Yunanistan’ında da olduğu, 1951 Cenevre Mülteci Sözleşmesi, 1967 Mültecilerin Hukuki Statüsüne Dair Protokol ve 1984 İşkenceye Karşı Sözleşme’nin imzacısı olan ülkeleri bağlayıcı nitelikte. Şüphesiz ki, bu ilke hukuki statülerinden bağımsız olarak tüm göçmenler için her koşulda geçerlidir.

Yunan Hükümeti'nin eylemleri bu ilkeyi çiğnemekle birlikte uluslararası kınamayı da beraberinde getiriyor. 10 Mart'ta New York Times, Atina'nın hali hazırda sertleşen tavrının altını çizdi. Bu yazı, Yunan hükümetinin yasal prosedürü izlemeyerek göçmenleri Türkiye'ye geri itmeden önce hukuk dışı gizli bir noktada alıkoyduğunu ortaya çıkarmıştı. Görüşme yapılan bazı göçmenler, alıkonulduklarını, eşyalarının alındığını, darp edildiklerini ve Yunanistan'dan sınır dışı edildiklerini söylerken aynı zamanda sığınma talepleri ve hukuki sürece erişimlerinin de engellendiğini belirttiler.

12 Haziran'da UNHCR, Yunanistan'a kara ve deniz sınırlarındaki geri itmelere ve sığınmacı ve göçmenlerin Yunan topraklarına ya da sularına giriş yaptıktan sonra Türkiye'ye geri gönderilmelerine ilişkin soruşturma başlatması için çağrıda bulundu. 21 Ağustos'ta çağrısını yineleyen UNCHR, güvenilir kaynaklardan Yunanistan'a yöneltilen ve erkeklerin, kadınların ve çocukların sığınma hakkına ilişkin süreçlere erişimleri olmaksızın Türkiye'ye geri itildiklerini belgeleyen suçlamaların gittikçe artmakta olduğunu altını çizdi.

16 Haziran'da Alman *Der Spiegel* gazetesi tarafından yürütülen soruşturma, Yunan Sahil Güvenliği'nin mülteci botlarının yolunu kestiğini, göçmenleri can salına koyarak Türkiye tarafına doğru ittiğini ve onları denizin ortasında bıraktığını ortaya çıkardı. Soruşturma, Yunan sınır güvenliği olduğu neredeyse kesin olan maskeli kişilerin, rutin bir şekilde, sonrasında Türk Sahil Güvenliği tarafından alınarak kıyıya getirilen mülteci botlarına saldırdıklarını belgeliyor. *Der Spiegel*'in soruşturmasında öne çıkan en rahatsız edici nokta ise, Yunan otoritelerinin insan haklarına yönelik uluslararası yükümlülüklerini çiğnemelerinden ziyade, kurtarma ekipmanlarını kullanarak göçmenlerin hayatlarını riske atmaları.

SINIRDIŞI HEDEFLERİ

Bütün bunlar sadece sınırlarda gerçekleşen münferit vakalar değiller. Aksine, tüm bunlar Yunanistan'daki yabancı düşmanı politik iklimden beslenen daha geniş stratejilerin bir ürünü. Bu atmosfer, Mart ayında Yunan adalarında ve Yunanistan-Türkiye Evros sınırında mültecilere karşı şiddetli saldırılarla doruğa ulaştı. Temmuz ayında Midilli adasının kuzeydoğusuna inşa edilmesi planlanan, yapay sınır niteliğinde olan, yaklaşık 2700 metre boyunda ve bir metreden fazla yükseklikteki yüzen bariyer de aynı caydırıcılık mantığının bir parçası. Tüm bunlar, insan mağduriyetinin ve hatta yaşamın kendisinin dahi görmezden gelindiğinin göstergesi.

Aynı mantık, COVID-19 krizi sırasında Yunanistan'ın hayli kalabalık olan mülteci kamplarını boşaltmayı ya da yoğunluğu azaltmayı reddetmesiyle daha da görünür hale geldi. Uluslararası örgütlerden, insan hakları gruplarından, sağlık uzmanlarından ve aktivistlerden, Avrupa Parlamentosu sivil haklar, adalet ve iç işleri komisyonundan ve Uluslararası Göç Örgütü'nden yapılan tüm çağrılara rağmen gelen baskıları ciddiye almayı reddetti. Aksine, hükümet başvuruları reddedilen sığınmacıların protestolarıyla övünürken onların şikâyetlerini bir başarı hikâyesi olarak sundu. Bu, hükümetin seçmenine, "sınırdışı hedefleri"ne ulaşıldığı ve göç karşıtı vaatlerin yerine getirildiğine dair verdiği bir mesajdı.

Sertleşen "entegrasyon politikaları", sığınmacılara sığınma talepleri tanındığı takdirde bile, onlar için Yunanistan'da hayat kurmanın imkânsız olduğunu gösterdi. Yunanistan'daki yeni sığınma yasası, sığınma talepleri olan mültecilerin kamplarda veya Birleşmiş Milletler tarafından yönetilen barınma alanlarında kalabilecekleri süreyi altı aydan bir aya indirdi. Ayrıca, mültecilere Yunan vergi ve sosyal güvenlik numarasına başvuru hakkı tanıyan, aynı zamanda teoride de olsa iş bulmalarına olanak sağlayan acil durum yardımları da bir aydan sonra kesilmeye başlandı. Fakat gerçek şu ki, göçmenlere yönelik manasız bürokratik talepler ve şart koşulan çelişkili

yükümlülükler, onların güvenli bir barınma ve istihdama erişimini pratik düzeyde imkânsız kılmak için tasarlanmış durumda.

Bu cezalandırıcı yaklaşım, Yeni Demokrasi partisine mensup, aynı zamanda başbakanın yeğeni olan Atina belediye başkanının eylemleriyle daha da görünürlük kazandı. Kendisi, mültecilerin etrafta dolaşmasını engellemek amacıyla şehrin Victoria meydanındaki bankları kaldırmıştı. Bu kamusal meydan, 2015-2016 krizi sırasında mültecilerin ana dayanışma noktası olarak gösterilen ve kamplardan atılan mülteciler tarafından geçici olarak konaklamak için kullanılan bir yerdi.

AŞIRI SAĞ ETKİSİ

Bu nefret, yalnızca kamusal söylemde kendine yer bulmakla kalmıyor, aynı zamanda Yunanistan'daki mülteci kamplarının idaresinden sorumlu personelin seçiminde de görünür bir şekilde açığa çıkıyor. Son dönemde, Peloponez'deki Pyrgos mülteci kampından sorumlu yöneticinin ataması, Nazi bağlantılı yayınevi tarafından yayınlanmıştı; bu yayınevi daha önce de faşist Altın Şafak Partisi'nin önde gelen üyelerinin kitaplarını basan yayıneviydi.

Benzer biçimde, Malazaka'daki bir mülteci kampının eğitim koordinatörü, ünlü Yunan NBA oyuncusu Giannis Antetokounmpo'nun Yunanistan'da çocukluk ve gençlik yıllarında maruz kaldığı ırkçılığa dair deneyimine ilişkin olarak konuşmuş ve oyuncuyu “maymun” ve “götlek ...” [asshole n...] olarak tanımlayan bir tweet atmış ve bunu sonrasında silmişti. (aslında, bahsi geçen bu yetkili ilk olarak 2017 yılında Syriza hükümeti zamanında atanmıştı).

Olayın kamusal alanda geniş çapta protesto edilmesiyle birlikte – özellikle ırkçılık karşıtı aktivist gruplar ve aynı zamanda merkez ve sol partiler arasında – kendisi görevinden uzaklaştırıldı. Fakat yine de, bu görüşteki kişilerin oldukça savunmasız sığınmacı nüfusunun yönetiminden

sorumlu kılınması, ülkede, göçmenlere ve sığınmacılara karşı tavrı belirleyen yabancı düşmanlığının bir göstergesi.

SİLAH ARACI HALİNE GETİRME

Savunmasız ve çaresiz insanlara verdikleri hasarın yanı sıra, bu eylemlerin en yıkıcı yanı göçmen ve mültecileri insan dışı muameleye maruz bırakan aşırı sağ mentalitenin normalleşmesi. Türkiye tarafından göçmen ve mültecilerin Yunanistan'a karşı bir "silah" olarak kullanılmasına dayanan söylem, sadece sağ hükümette değil sol muhalefet içinde egemen hale gelmiş durumda. Geçtiğimiz Mart ayında sınır vakalarına ilişkin Syriza lideri Alexis Tsipras "hükümetin sınırları kapatmakta haklı olduğunu" ve aslında Yunanistan'ın "Türkiye'den gelen bir jeopolitik tehdide maruz kaldığını" belirtmişti.

Milliyetçi bir coşku ile "Türk tehdidine" karşı bir söylemden ziyade, "yeryüzünün yeni lanetlilerini"nin trajedisini gözler önüne seren eleştirel sesler, "vatansever olmamakla" ve "Yunan karşıtlığıyla" suçlanarak bu hakim anlatı tarafından susturulma tehlikesiyle karşı karşıya. Eğer Türkiye gerçekten de mevcut göçmen ve mülteci topluluklarını kendi jeopolitik hedefleri için araçsallaştırıyorsa, aynısı Yunanistan tarafı için de geçerli. Ülke içi meselelerde, göçmen ve mülteci toplulukları, Yunanistan'ın ekonomik belirsizliğine ve net beklentilerin yoksunluğuna dair bir günah keçisi ilan edilirken, dış meselelerde, Türkiye'nin Yunan kültürel bütünlüğüne karşı doğrulttuğu insan silahları olarak resmediliyor.

Mülteci ve göçmenlere karşı yürütülen bu ideolojik insandışılaştırma, son birkaç aydır devam etmekte olan Ege Denizi'ndeki ekonomik egemenlik etrafında dönen Yunanistan-Türkiye çekişmesinin ve COVID-19 salgınının ortasında, giderek daha da tırmanıyor. Mülteciler, kriz

sırasında, yardım ve korumaya değer görülmeyen “illegal” mütecavizler olarak resmedildiler. Bu fotoğrafta, mültecilere yapılan yardım temelde dışsal donörler ve kaynaklar tarafından finanse edildiği halde, mülteciler Yunan ekonomisi için bir yük olarak gözükmekte. Ancak, daha da tehlikelisi, onlar Yunan ulusal varlığına ve güvenliğine bir tehdit olarak tasvir ediliyor.

AVRUPA’NIN CEVABI

Avrupa Komisyonu’nda göçten sorumlu olan Iva Johansson “Avrupa’nın sınırlarını Avrupa değerlerini çiğneyerek ve insanların haklarını ihlal ederek savunamayacaklarını” ve “sınır güvenliğinin temel haklara saygı ile birlikte yürütülmesinin şart olduğunu” belirterek Yunan hükümetini suçladı. Bununla birlikte, ne Yunanistan bu oyunda yalnız ne de AB de sadece bir seyirci konumunda. Bu durum, AB’nin sınır ve sahil güvenlik birimi olan ve geri time gibi illegal eylemlerden haberdar olan Frontex örneğinde oldukça aşikâr.

Der Spiegel gazetesi tarafından göçmenlerin denizde terk edilmesine ilişkin yürütülen soruşturma, Frontex’in müdahil olmaktan kaçındığı için kısmi olarak sorumlu olduğu sonucuna varıyor. Aynı soruşturma, Alman Sahil Güvenliği’nin de bölgede faaliyette bulunmasına ve durumdan haberdar olmasına rağmen, bu eylemleri tolere ettiklerini de ekliyor. Unutmayalım ki, Mart ayında gerçekleşen Yunanistan-Türkiye Meriç sınırındaki olayların akabinde, Avrupa Komisyonu başkanı Ursula von der Leyen, Yunanistan’ı “Avrupa’nın kalkanı” ilan etmekten çekinmedi. Kendisi aynı zamanda Yunanistan’a sınırı korumak için, bedeli ne olursa olsun, yardım etme teklifinde bulunmuştu.

Yunanistan’da gördüklerimiz, göçmen ve mültecilerin entegrasyonundan ziyade, Avrupa sınırlarını öncülleyen politikalarda mevcut olduğu gibi, çok daha geniş ölçekli bir değişimin göstergesi. İşte bu, sözüm ona “Avrupalı hayat tarzını”nın yabancılardan kaynaklı tehdit altında

olduğunu ve bu sebeple de sert bir şekilde korunması gerektiğini savunan mantık ile aynı. En muhtaç halde olanların insandışı muameleye maruz bırakılmasıyla, bir tehdit olarak sunulmasıyla ve aşırı sağın vurgularının normalleşmesi ile birlikte Avrupa hümanizminin izleri de hızla yok olmakta.